

Govor na javni predstavitvi slovenskega prevoda Imperija z naslovom Protiimperij

Fakulteta za družbene vede, 19. september 2003

Skušal bom govoriti o temah, ki so bile predlagane, in odkriti povezavo med opisom težnje po konstituciji globalne vlade in temu procesu notranjemu uveljavljanju pulza in že zdavnaj konkretnega političnega prehoda k evropski organizaciji. Imperij, kot ga vidiva Michael in jaz v istoimenski knjigi, je nekaj, kar se rojeva pred našimi očmi. Vidimo njegovo rojstvo, iskanje politične ureditve, ki bi se lahko postavila ob bok že uresničenemu svetovnemu trgu. Seveda je ta proces videti povsem protisloven. Nenezadnje sva knjigo Imperij napisala in dokončala že leta 1997. Od takrat je minilo veliko let. Od takrat se je zgodilo marsikaj. Nedvomno se je v tem času globalna struktura svetovnega trga utrdila. Z vedno večjo močjo, vse bolj učinkovito, so se razvijale različne pravne in politične strukture, ki ustvarjajo in utrjujejo pravila za svetovni trg. Imperij je pravzaprav ta proces regulacije svetovnega trga. Ve se, da je svetovni trg v prvi vrsti trg, ki sloni na protislovnih silah. Ni trga, na katerem ne bi obstajala pravila, ki jih je treba tako ali drugače uveljaviti. V zadnjih letih smo bili priče grobemu poizkusu Združenih držav Amerike, da bi se uveljavile kot ekskluziv-

GLOBAL PROJECT: ZA POSTSOCIALISTIČNI PROGRAM

Ko govorimo o Evropi, moramo temeljito preučiti konstituirajočo kvaliteto gibanj in njihovo sposobnost, da proizvedejo politični program. Za nas je evropski prostor ključna priložnost, ki pa jo je še treba zgraditi. Brez konstituirajoče podpore gibanja ne more noben proces konstitucionalizacije odpreti novega prostora demokracije in svobode.

V Seattlu se je pokazala nujnost ponovne vzpostavitve levece. Po njem je rast gibanja no-global na svetovnem nivoju pokazala, da je ta proces že v teku. In to na osnovi postsocialističnega programa. Vojna in vsi fenomeni represije, ki so sledili 11. septembru 2001, označujejo blokiranje procesov rekonstitucije levece na globalni ravni. Očitno je, da ni nobene možnosti za takšno rekonstitucijo brez obstoja nove demokratične perspektive, ki je spo-

na in hegemonška sila na svetovnem trgu. Skušale so se uveljaviti kot sila, ki hoče unilateralno izraziti lastno voljo in sposobnost regulacije. Pri tem smo lahko opazili, kako so zaradi takšne težnje temelji legitimnosti, globalnih norm in globalnih pravil postali vojna. Nastal položaj, ki omogoča unilateralno vsiljevanje nekega cilja z vojaško silo. Pri tem smo lahko videli, da je vsaka sila, ki se takšnemu razvoju neposredno upira, takoj poimenovana za terorista.

Razumljivo je, da so se o tem procesu razvili številni premisleki. Pri tem obstaja premislek, ki je pomembnejši od vseh drugih. To je pomislek, ki se poraja v vedno večjem delu svetovnih populacij, še posebej v velikem delu zrelih populacij na globalni ravni in ki zadeva vprašanje, kaj je danes postala demokracija. Očitno je, da je procesu globalizacije implicitna kriza demokratičnih procesov. Procesi globalizacije in iskanje pravil, ki bi jih uravnavala, so postavili pod vprašaj nekatere temeljne elemente koncepta demokracije. Na primer princip "en človek en glas". Na svetovni ravni je nemogoče misliti demokracijo v izrazih en človek en glas. Neki ameriški znanstvenik je ugotovil paradoks, da če bi sprejeli ta princip, bi svetu zavladali Kitajci. Drugi absolutno temeljni element zadeva teorijo globalne civilne družbe, ki je nastala zaradi konstitucije Združenih narodov, ki se je razvila na osnovi antičnega ideala o skupni, svetovni, kozmopolitski družbi. Ta ideal se je soočil z realnostjo svetovnega trga, ki ga pretresa divji dualizem, ki ga označuje in obvladuje: delitev na bogati in revni svet z vrsto procesov izključevanja, ki postajajo vedno ostrejši. V svetu se delež revnih in ljudi brez pravic vse bolj povečuje. Cel niz elementov, ki so bili konstitutivni za koncept demokracije, se je razblinil. Iluzija, da bi lahko na svetovni ravni razvili demokracijo, ki bi odgovarjala definiciji demokracije v posameznih državah, se je razblinila. Internacionalisti imenujejo ta proces prenosa pravic iz notranje državne ravni na globalno ustavo, na obsežnejšo ustavo, notranja analogija. Ta notranja analogija se je povsem sesula.

sobna nasprotovati vojni kot legitimaciji Imperija. Bitke za mir, ki so si sledile in dosegle svoj vrhunec 15. februarja 2003, so pokazale, da se lahko demokratično javno mnenje z veliko močjo upre oblasti Imperija. Vendar pa ta politični boj ne zadostuje. Dolgo časa smo govorili o "eksodusu" iz struktur državne oblasti (ki so se obnovile v Imperiju) kot o edini možnosti rekonstitucije levice. Izkušnje pa nas učijo, da je eksodus vedno pod udarom oblasti:

eksodus je treba braniti. Eksodus in upor lahko predstavljata poti bega, vendar samo takrat, ko uspeta organizirati antagonistične drže, ki kontinuirano in konsolidirano predstavljajo dejavnike sile in moči. Ponovna utemeljitev leve ne more biti abstraktna, temveč mora najti institucije in programe, uresničiti mora odnose sil in organizirati kontraplast: in vse to na terenu postsocialistične izkušnje. Konstituirajoča gibanja morajo pokazati svojo novost na

Po drugi strani, in tukaj tiči temeljni problem, je bil odnos, ki se je razvil iz gledišča imperialne materialne konstitucije, odnos, v katerem se je sprostil kapitalistični razvoj, torej temeljne kapitalistične sile. Ta sprostitvev največjega, najboljšejšega liberalizma je pretresla ne samo odnose na svetovni ravni, ampak tudi notranje odnose v državah, ki so vodile razvoj. Država blaginje in sistemi socialnega varstva, ki so jih vsilili delavski boji ter sami mednarodni odnosi med kapitalizmom in socializmom, so prenehali biti obče družbeno stanje v posameznih razvitih državah. Vrsta elementov, ki so v izrazih odnosov moči določali odnose med nacionalnimi državami, je sedaj razveljavljena. S krizo demokracije na svetovni ravni potemtakem sovпада uveljavitev globalnih procesov. Tisto, kar se zdi in kar tudi je velika sprostitvev razvoja produkcijskih sil, razvoja same človeške antropologije, sposobnost vse večjih in širših odnosov, tvega, da se sesuje sama vase. Tvega, da bi postala element zastoja, element zaprtja, element zloma človeške zmožnosti komuniciranja, vzpostavljanja ureditev in gradnje pretokov življenj in človeških uporov.

Kar se tiče sil, ki se gibljejo na globalni ravni, se je izkazalo, da je nujno ne zgolj vzpostaviti protiiimperialna gibanja in gibanja proti liberalizaciji, ki gre vstric z oblikovanjem Imperija, temveč je treba ponovno najti idejo točk in oblik upora, ki niso nujno zgolj tiste, ki so jih identificirala antiglobalistična gibanja. Antiglobalistično gibanje se mora artikulirati in ta artikulacija se dogaja na osnovi geografskih območij, na osnovi prostorov. Politika, odkar obstaja, se je vedno tako ali drugače navezovala na prostor. Vprašanje, ki si ga postavljamo, se glasi: kakšen je prostor, v katerem greta hrepenenje po demokratični organizaciji in sposobnost upora skupaj z gradnjo demokratične ureditve, s sposobnostjo, močjo in možnostjo demokratične ureditve? Kateri je ta prostor in kaj ga določa?

konkretnih vsebinah. "Drugačen svet je mogoč" pomeni, da je transformacija življenja mogoča in da je lahko upiranje tistim, ki te transformacije nočejo ali jo napadajo, učinkovito. Danes morajo konstituirajoča gibanja organizirati nove programske dispozitive, ki bodo sposobni izraziti moč na biopolitičnem terenu. Boj proti vojni ni deklaracija pacifističnih principov, ampak je prej konkretna sposobnost blokiranja imperionalnega nasilja. In to predvsem na terenu

(od nekdaj osnovnem), kjer suverena oblast gradi in financira orodja za upravljanje nasilja. Niti enega človeka za vojno in niti enega groša! Suveren odnos, tudi v vojni, je dvojni: Tisti, ki vlada, potrebuje vladane, tisti, ki vlada, lahko živi zgolj zahvaljujoč legitimnosti, ki mu jo podajajo vladani. Če hočemo vojno izgnati iz zgodovine, moramo zgraditi programske dispozitive, ki bodo dovolj močni, da bodo tistim, ki vladajo, preprečili uporabo dela in življenja

Tukaj se srečamo z izkušnjo evropske ustave. Če upoštevamo okolje, ki smo ga do sedaj definirali, potem se izkušnja evropske ustave predstavlja kot nujnost. Kot dejavnik kulturne sprege, dolge kulturne zgodovine, prostora, kjer so se uveljavile pravice, lahko Evropa predstavlja, tako kot mnoga druga svetovna območja, dejavnik na katerem se lahko uveljavi izkušnja demokratične konstitucije, odprte globalizaciji. S tega zornega kota je Evropa demokratična nujnost. Ko govorim o demokratični nujnosti, mislim na nujnost identificiranja prostora, v katerem je mogoče ustvarjati demokratične procese. Ampak, ali je ta demokratična možnost, ta demokratična nujnost sploh mogoča? Pod kakšnimi pogoji je mogoča? Kdaj in kje je mogoča? V kakšni obliki je mogoča? Evropsko izkušnjo smo doživljali v precej dvoumnih izrazih. Rezultat, ki smo ga do sedaj dosegli, je zelo boren. V prvi fazi smo se znašli pred definicijo Evrope kot enostavnega območja trgovine. Alternativa se je postavljala med preprostim komercialnim območjem in ohlapno ter šibko konfederacijo nacionalnih držav. V tem primeru je bil rezultat oblikovanja Evrope, prej kot vzpostavitev prostora za demokratično eksperimentiranje, oblikovanje neke suborganizacije imperialne strukture. Notranje ureditve Evrope niso bile podvržene napetostim, ki jih je določala struktura globalizacije. Nasprotno, vzpostavljale in kazale so se kot elementi, ki zadržujejo ali branijo stare ureditve pred napetostmi, ki jih določa globalni razvoj. Po drugi strani, v drugi fazi, smo se znašli pred novo alternativo: zasnovati Evropo kot neke vrste super državo, ki nastane na osnovi centralizacije pravnih in administrativnih instrumentov in ki ta proces delegira na močne centralne birokracije. Znašli smo se pred novo tvorbo, ki se je bolj ali manj skladala s tem modelom super države. Pred tvorbo nove državne enotnosti brez ustave. V njej se ustave, posamične nacionalne države, polagajo druga na drugo znotraj mehanizma, ki se je nekoč imenoval multiniveli. Neke vrste arheološko formacijo – arheološko zato, ker prik-

vladanih v aktivnosti suverene destrukcije. Politična ekonomija vojne bo prišla v krizo samo, če se zgodi prelom, ki napada njene pogoje: če je temeljni pogoj ta, da je subjekt pokoren suverenu tako biološko, pravno in finančno, potem moramo biti nepokorni. Upor se mora odvijati na ravni totalitete organizacije gospodarstva. Politična oblika postsocialističnega programa je biopolitična nepokorščina. Zgodovina nas uči, da bo ta upor učinkovit le, če se bo orga-

niziral kot kontraoblast. Srednjeveški in moderni parlamenti so nekoč služili kot kontraoblast, v zadnjih stoletjih pa so kot kontraoblast služili sindikati in politična gibanja delavcev. Kateri so instrumenti in figure kontraoblasti v imperialnem obdobju?

Ko govorimo o postsocialistični politični kulturi in programu, namigujemo na tri stvari: na koncepcijo dela, ki postaja vedno bolj družbena aktivnost, in na odkritje skupnega, ki povezuje

liče strukture Svetega rimskega imperija, oblike pravic, ki niso toliko vezane na moderno kot na srednji vek – so predlagali za nadzorovanje in organizacijo, seveda nerodo, tega tipa razvoja. Na tem mestu smo se na primer znašli pred zelo hudimi konflikti med tako imenovanimi suverenisti in komunitaristi. Suverenisti želijo predlagati tvorbo super države. Združene države Evrope naj bi postale enako močne, kot so Združene države Amerike, katerim naj bi se uprle. Na drugi strani pa imamo komunitariste, predstavnike evropske skupnosti torej, ki zagovarjajo oblikovanje evropske države prek administracijskih prilagajanj in kontinuiranih pravnih procesov na evropskih sodiščih.

Konvencija Giscard, ki je bila tudi sprejeta, je v resnici precej monstuozen skupek vseh teh aspektov. Evropa je bila skupek držav in to tudi ostaja. Evropa ostaja birokratska kuhinja. Evropa ostaja velik trg, ki nima niti skupnih pravil, ne glede na to pa ostaja velik liberalen trg. Evropa se oblikuje na osnovi globoke analogije z dominantno imperialno strukturo. Očitno je, da je demokratični deficit te strukture ogromen. Ta neke vrste “governans” oziroma nepretrgana vladavina, ki bi morala istočasno konstituirati notranje življenje tega skupka nacionalnih držav in njihovo novo pravno regulacijo, se bistveno opira na manko demokratičnih instrumentov nadzora, demokratičnih instrumentov izražanja.

Politična misel, ki je sledila temu izjemno zahtevnemu procesu, ki je bil istočasno precej usmerjen k imperialni podorganizaciji (Evropa, ki se vidi kot imperialna podorganizacija) je slabo razumela novost dobe. Ta politična misel je zahtevala oblikovanje demosa, novega evropskega ljudstva. Formacijo, ponavljanje modela, za katerega se zdi, da so ga imperialni procesi tako ali drugače že razkrojili. Ali mu odvzeli možnosti. Kaj pomeni konstruirati evropski demos? Pomeni določiti, da princip državljanstva pravzaprav udejanji država. Da pride država pred državljani. Pomeni, da se skuša na evropski nivo prenesti koncept, sekvenco, ki se nanašata na nacionalno državo. Ali je to mogoče?

različne oblike delovanja v spoj in v konstitutivno silo; na sposobnost izražanja in komunikacije, ki bo znala zgraditi skupne administrativne strukture, v katerih bodo lahko odnosi med proizvodnjo in svobodo, nujnostjo in željo, našli primerno družbeno organizacijo; tretjič, zato nič manj pomembno, povezati te cilje s sposobnostjo za izražanje moči, upora in konstituirajočega eksodusa. Ta zadnja točka zahteva pojasnila. Politični sistem, ki

se sam imenuje demokratičen, vedno bolj kaže, kako zlahka se skorumpira zaradi denarne hegemonije, lažne komunikacije in populizma. Še nikoli nismo bili v tako nevarni situaciji, kot odkar se vzpostavljajo sistemi oblasti, ki so naklonjeni neoliberalnemu valu. Tako imenovane leve stranke pa so še vedno, kolikor niso postale odkrito neoliberalne, socialistične. Mislijo, da je kapitalizem edina mogoča ekonomska oblika in da je politična reprezentacija,

Do katere točke je poizkus oblikovanja evropskega demosa sploh legitimen? Če želimo odgovoriti na to vprašanje, se moramo malce vrniti k principom. Za tiste, ki mislimo, da je bila nacionalna država zgradba, ki je zaradi obrambe pomembnih interesov najmočnejših gospodarskih in političnih skupin organizirala (*ha messo in gioco*) celotno življenjsko strukturo ljudstev na osnovi za konstrukcijo nacije bistvenega mistifikatornega istovetenja, pomeni gradnja evropskega demosa nevarnost, ki se ji je treba izogniti. Vsaka oblika modeliranja političnih procesov, ki reproducira državne, dominantne oblike, ki so nastale centralizacijo, oblike oblasti, ki so zato sposobne vplivati na celoto življenja državljanov, pomenijo bistven demokratični deficit, kajti demokracija se kaže kot takšni centralizaciji nasprotna linija.

Misliti evropski demos v teh izrazih pomeni misliti nekaj, kar na noben način ne more niti delovati niti se uresničiti. Dejstvo je, da moramo začeti govoriti o državljanstvu v popolnoma drugačnih izrazih. O državljanstvu je treba govoriti ne zgolj preprosto v izrazih participacije v politični ureditvi, ampak v izrazih participacije v življenjski ureditvi. Pri govorjenju o državljanstvu moramo upoštevati dejstvo, da je državljan edinstven, je singulariteta, ki sodeluje v produktivnem in reproduktivnem življenju celote. Da bi prišli do tega sklepa, ki je obenem izhodišče, smo analizirali v prvi vrsti bistvene radikalne spremembe produkcijskih načinov ter samo antropološko oblikovanje potreb državljanov, subjektov, singularitet. Opazili smo, da je (na eni strani) delovna sila postala vedno bolj nematerialna, intelektualna, zatorej je postala vedno bolj kooperativna, in da to določa dva popolnoma povezana fenomena. Na eni strani nenehni prebitek dela, intelektualnega dela, človeške dejavnosti, ki se ne konzumira več tako, kot so se konzumirale materialne dobrine, temveč je nenehno presežno. Tako smo identificirali sposobnost in produktivnost, ki je

kot obstaja danes, še vedno zagotovilo svobode. V diskurzih ne govorijo o miru, miru ne dojemajo kot osnovnega elementa demokracije. Še več, ko so na oblasti, nas potiskajo v vojno. Nadalje, ta levica misli, da je edina možnost za zmago na volitvah približevanje centru in pogajanje s kapitalističnim menedžmentom. In končno, makroekonomska, proračunska koncepcija te leveice kopira koncepcijo kapitalističnih sil. Edina alternativa, ki jo dopušča, je prej

povezana s sočutjem kot s konceptom solidarnosti. Problem vedeti, kako lahko spremenimo levico, je potemtakem zgolj taktičen: ko rečemo, da je naš program postsocialističen, nakazujemo strategijo, ki nas nosi odločno onstran struktur, figur, tradicij levih političnih sil, ki obstajajo danes. Preseganje leveice in napredovanje k postsocialističnemu programu se je začelo vsaj že leta 1968. Kar se tiče taktike, levica nenehno umira v delovanju gibanja, ki je vedno

povezana s svobodo, združena z vsemi tistimi silami, ki vzpostavljajo simbol. Od inteligence k afektivnosti, od afirmacije aktivnih vrednosti h kooperaciji. Odkrili smo, da ko je skupno v delu, v aktivnosti reprodukcije življenja, obreže, da tako rečemo, samo izražanje, kateremu da na ta način pomen. Vedno bolj ugotavljamo, da se singularitete med sabo združujejo, da bi proizvajale, da bi proizvajale življenje, celoto življenja, tako kot se besede združujejo v jeziku. Analogija z jezikom je dvojna, kajti na eni strani je jezik, ki oblikuje skupnost in negira samoto, negira možnost individualizacije subjektov, obenem pa je jezik tista stvar, ki izraža, izraža skupnost, bolje rečeno, izraža skupno.

Zanikanje demosa potemtakem ni abstraktno, ideološko. Zanikanje demosa, ljudstva in toliko bolj očitno zgodovine demosa, negacija te tragične zgodovine medsebojnih masakrov: Nemcev in Francozov, Italijanov in Avstrijcev, da ne govorimo o južnoslovanskih ljudstvih. Eden drugega. Vse to se mora in se je že končalo. Končalo se je v življenju, v proizvodnji, končalo se je v vsem tistem, kar je konkretnega v državljanstvu in še posebej v produkciji, v delu, ki je postalo delovanje, v popolni socializaciji in imaterializaciji potreb. Ravno glede na to skrajno skupno silo je demos postal odurna beseda, beseda, ki je ne bi smeli več niti ponavljati. Prav grozno je poslušati dostojanstvenike na evropski ravni, ki še vedno vztrajajo pri takšnih izrazih.

Če torej skušamo misliti Evropo, potem jo moramo misliti zunaj teh okoliščin. Kot je že bilo rečeno, jo moramo po eni strani misliti kot absolutno nujno, da bi našli izhod iz globalnega sveta, ki mu gospoduje vojna in ki je pod unilateralnim udarom moči ameriškega kapitala in z njim povezanih multinacionalnih sil. Evropo moramo torej začeti misliti kot nujen prostor, ki pa bo mogoč le, če bomo uspeli v gibanje za politično konstitucijo tega prostora spraviti množstvo subjektivitet. Multitudo državljanov, ki se bo sposobna izraziti kot sin-

pridobilo in preoblikovalo družbene sektorje, na katere se je navezovala starodavna levica. Doseči moramo intimno križanje gibanja za post-socialistični program in mobilizacijske sposobnosti, ki odstranjujejo korupcijo iz sektorjev dela in javnega mnenja.

Prevedel Andrej Kurnik

gulariteta, kot nematerialna kooperativna sila, kot reappropriacija demokracije. Veste, demokracija je bila v zgodovini filozofske in politične misli vedno predstavljena kot ena od oblik upravljanja enotnosti. Država in oblast sta vedno upoštevana kot enotnost. Tej unitarni totaliteti oblasti je lahko vladala ena sama oseba in v tem primeru se je oblast imenovala monarhija. Ko so ji vladali maloštevilni, se je imenovala aristokracija. Ko pa so ji vladali številni, se je imenovala demokracija. Mi nočemo te demokracije. Nočemo, da smo številni, ki vladamo enotnosti. Hočemo, da se enotnost razpusti v mnoge. Želimo, da se demokracija rodi iz sposobnosti vsakodnevnega nalaganja, kamen na kamen, konstituirajoče aktivnosti multitude, mnogotere singularitete. Takrat, ko mnogoterosti ne razumemo zgolj kot vsoto, temveč kot bogastvo delovanja in izražanja. Evropo si je treba zamišljati na ta način. Ne kot konvencijo nacionalnih držav, kot stabilnost med njimi, temveč kot konstituirajočo oblast delujoče multitude, ki množi srečanja in izkušnje od spodaj. Konstrukcija urejevalnih struktur – zagotavljam vam, da je moj diskurz vse drugo kot anarhističen –, pomnožitev urejevalnih struktur, ki bodo dovoljevale proizvajati, živeti, izražati bogastvo, ki ga ima ta svet. Če nam to uspe, potem bomo lahko rekli, ne samo, da smo začeli razvijati nujnost, v kateri živimo, da smo začeli odkrivati ustrezne politične prostore, temveč da smo to uresničili z velikanskimi posledicami na svetovni ravni. Kajti to in edino to lahko določi šibki člen v globalni ureditvi, člen, ki ga lahko oblikuje in proizvede demokracija. Resničen revolucionarni šibki člen glede na liberalni svetovni red.

Le če nam bo uspelo to, bomo lahko ponovno iznašli besede, ki so bile izključene iz uporabe. Besede, kot so ... Pred kratkim sem imel v Parizu predavanje, na katerem sem študente vprašal: "A veste, kako bi opisali brezrazredno družbo?" Študenti so bili stari 22 let in nobeden se ni niti spomnil, kaj naj bi to pomenilo, kaj šele, da bi vedel. To so izrazi, ki jih je treba ponovno spraviti v kroženje. Zato ker so izrazi polni pomena in ker jih živimo v skupnih izkušnjah. Kajti izkušnja izkoriščanja, gospostva, absurdne discipline, izključevanja, izkušnja nacionalne higiene in čistk, izkušnja koncentracijskih taborišč, vojne, ki je zunaj vsake pravne ureditve in ki je tako ali drugače kruta nesmiselnost, ki nas vse žali. Vse to so vsakodnevne izkušnje.

Ponovno moramo osvojiti smisel življenja, svobodnega, egalitarnega življenja. In to moramo storiti, drugače ne bomo mogli več niti proizvajati. Kajti samo pod temi pogoji bomo bogati in seveda samo pod temi pogoji bomo svobodni. Mnogo stvari bi še lahko povedal. Vendar se bom raje omejil na to, da odpiram diskusijo. Hvala.